

<https://doi.org/10.36719/2789-6919/41/44-48>

Mohinur Avazova

Urganch Devlet Universiteti

bağımsız öğrenci

<https://orcid.org/0009-0009-1300-5744>

mohinuravezova6@gmail.com

Sulaymon Boqirghani'nin manevi ve eğitimsel görüşlerini incelemenin teorik ve metodolojik temelleri

Özet

Bugün genç nesile ataların manevi mirasını esas alarak öğretmek, onları kâmil bir insan olarak yetiştirmek, modern bilginin teorik temeli olarak kabul edilmektedir. Genç neslin Doğu düşünürlerinin manevi mirasına, insan eğitiminde kullanılması gereken yönler, insancılığa, hoşgörüyə və manevi mükemmelliğe dayalı olarak yetiştirilmesi önemlidir. Manevi gelişimin sağlanması ve sektörün yeni bir düzeye getirilmesi, sorunlara yaklaşım gibi önceliklere dayalı eğitim sisteminin milli çıkarlara dayalı reformu çağın bir talebi olarak değerlendiriliyor. Aynı zamanda günümüz pedagoglarına alanla ilgili diğer düzenleyici yasal belgelerde belirtilen görevleri yerine getirme konusunda büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Gençlerimizin eğitim sürecinde düşünürlerin eserlerini incelemek, analiz etmek ve uygulamak önemlidir. Geçmişte bireyin kemalini yükseltmek, adap modelleri oluşturmak, dürüst çalışmayla geçimini sağlamak gibi fikirleri büyük âlimlerimizin eserlerinde görebiliriz.

Süleyman Bakırgani'nin pedagojik görüşlerini incelerken, İslam dinini, şariatı ve tarikat kurallarını irfanıyla geliştirmiştir. Süleyman Bakırgani öğretilerinde insanlara dünyadaki acıların dehşetini hatırlatmaya ve sosyal hayatta kendi dönemindeki insanların eşitsizliğinin, adaletsizliğinin ve diğer kötülüklerinin sorumlularını eğitmeye çalışmaktadır. Namussuz ve vefasız memurları, kötü işler yapanları, alçakları, cahil ve bilgisiz insanları, yağmacıları ve soyguncuları teşhir eder.

Anahtar kelimeler: *eğitim, mükemmel insan, ego, vicdan, ahlak, pedagojik beceri, pedagojik deneyim*

Mohinur Avazova

Urgənc Dövlət Universiteti

müstəqil tələbə

<https://orcid.org/0009-0009-1300-5744>

mohinuravezova6@gmail.com

Sulaymon Bokirqaninin mənəvi-pedaqoji görüşlərinin öyrənilməsinin nəzəri-metodoloji əsasları

Xülasə

Bu gün gənc nəslin əcdadlarının mənəvi irsi əsasında yetişdirilməsi, onların kamil şəxsiyyət kimi yetişdirilməsi müasir biliyin nəzəri əsası hesab olunur. Gənc nəslin Şərq mütəfəkkirlərinin mənəvi irsi əsasında tərbiyə olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir, təhsildə tətbiq edilməli olan mənəvi dəyərlər humanizm, tolerantlıq, mənəvi təkmilləşmədir. Təhsil sistemində mənəvi inkişafın təmin edilməsi, sektorun yeni mərhələyə çatdırılması, problemlərə yanaşma kimi prioritetlər əsasında milli maraqlara söykənən islahatlar dövrün tələbi kimi dəyərləndirilir. Eyni zamanda, sahə ilə bağlı digər normativ hüquqi sənədlərdə nəzərdə tutulmuş vəzifələri yerinə yetirməkdə bugünkü pedaqoqların üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Mütəfəkkirlərin əsərlərinin tədqiqi, təhlili və gənclərimizin təhsil prosesində tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Keçmişdə böyük alimlərimizin əsərlərində şəxsiyyətin kamilliyini yüksəltmək, ədəb nümunələri yaratmaq, halal zəhmətlə çörəkpulu qazanmaq kimi ideyaları görə bilərik.

Süleyman Bakırqani pedaqoji görüşlərini araşdırarkən öz elmi ilə İslam dinini, şəriəti və məzhəb hökmlərini inkişaf etdirmişdir. Süleyman Bakırqani təlimlərində insanlara dünyadakı iztirabların dəhşətini xatırlatmağa, sosial həyatda yaşadığı dövr insanların bərabərsizliyinə, ədalətsizliyinə və digər pisliklərinə görə məsuliyyət daşıyanları tərbiyə etməyə çalışır. Şərəfsiz və vəfasız məmurları, pis işlər görənləri, əclafı, nadan və məlumatsızları, talançıları, soyğunçuları ifşa edir.

Açar sözlər: təhsil, kamil insan, mənlik, vicdan, əxlaq, pedaqoji məharət, pedaqoji təcrübə

Mohinur Avazova

Urganch State University

independent student

<https://orcid.org/0009-0009-1300-5744>

mohinuravezova6@gmail.com

Theoretical and Methodological Basis of Studying the Spiritual and Educational Views of Sulaymon Boqirghani

Abstract

Today, teaching the young generation based on the spiritual heritage of the ancestors, raising them as a perfect person is considered as the theoretical basis of modern knowledge. It is important to educate the young generation based on the spiritual heritage of Eastern thinkers, aspects that should be used in human education, humanitarianism, tolerance, and spiritual perfection. The reform of the education system based on national interests, based on priorities such as ensuring spiritual development, bringing the sector to a new level, and approaching problems, is considered as a demand of the age. At the same time, today's pedagogues have a great responsibility to fulfill the duties specified in other regulatory legal documents related to the field.

It is important to examine, analyze and apply the works of thinkers in the education process of our young people. In the past, we can see ideas such as raising the perfection of the individual, creating models of etiquette, and earning a living through honest work in the works of our great scholars.

While examining the pedagogical views of Süleyman Bakırqani, he developed the Islamic religion, sharia and the rules of the sect with his knowledge. In his teachings, Süleyman Bakırqani tries to remind people of the horror of suffering in the world and to educate those responsible for the inequality, injustice and other evils of the people of his time in social life. It exposes dishonorable and disloyal officials, those who do evil deeds, scoundrels, ignorant and uninformed people, plunderers and robbers.

Keywords: education, perfect person, ego, conscience, morality, pedagogical skill, pedagogical experience

Giriş

Manevi gelişimin sağlanması ve sektörün yeni bir düzeye getirilmesi, sorunlara yaklaşım gibi önceliklere dayalı eğitim sisteminin milli çıkarlara dayalı reformu çağın bir talebi olarak değerlendiriliyor. Aynı zamanda günümüz pedagoglarına alanla ilgili diğer düzenleyici yasal belgelerde belirtilen görevleri yerine getirme konusunda büyük bir sorumluluk düşmektedir (Kararname, 2022).

Gençlerimizin eğitim sürecinde düşünürlerin eserlerini incelemek, analiz etmek ve uygulamak önemlidir. Geçmişte bireyin kemalini yükseltmek, adap modelleri oluşturmak, dürüst çalışmayla geçimini sağlamak gibi fikirleri büyük âlimlerimizin eserlerinde görebiliriz.

Süleyman Bakırqani'nin pedagojik görüşlerini incelerken, İslam dinini, şəriatı ve tarikat kurallarını irfanıyla geliştirmiştir. Süleyman Bakırqani öğretilerinde insanlara dünyadaki acıların dehşetini hatırlatmaya ve sosyal hayatta kendi dönemindeki insanların eşitsizliğinin, adaletsizliğinin

ve digər kötülüklərinin sorumlularını eğitməyə çalışmaqdadır. Namussuz və vefasız memurları, kötü işlər yapanları, alçaqları, cahil və bilgisiz insanları, yağmacıları və soyguncuları təşhir edir.

Araştırma

Konuyla ilgili literatürün analizi. Süleyman Bakırgani'nin manevi eğitiminin insan gelişimindeki rolü ve bilgeliği üzerine birçok araştırmacı bilimsel araştırmalar yaptı. Örneğin Umrboy Emberganov, Jobbergan Shomuradov'un "Hakim Ota"sı ve I. Haqqul, S. Rafiddin'in "Süleyman Bakırgani"si. Bakırgani'nin manevi ve ahlaki görüşleri Bakırgani Kitabı'nda incelenmektedir.

Araştırma Metodolojisi. İnsanın mükemmelleşmesi için en gerekli gıda, insanın manevi dünyasının zenginleşmesidir. Bu nedenle Süleyman Bakırgani, zamanında maneviyatçıların yetiştirilmesi çağrısında bulunmuştur. İnsanları cehaletten, pis davranışlardan, insanlar arasındaki eşitsizlik ve adaletsizlikten arındırmaya çalıştı. Tarikat yolunu kâmil insanı yetiştirmenin yolu, cennete giden yol olarak görür. Süleyman Bakırgani öğretilerinde aynı zamanda kendi zamanına özgü toplumsal eşitsizlik, adaletsizlik ve diğer kötülüklerin sorumlularını, dünyadaki acıların dehşetini hatırlatarak eğitmeye çalışmaktadır. Süleyman Bakırgani, insanın her zaman nefsinə hakim olması gerektiğini söylüyor.

Tahlil ve sonuç. Süleyman Bakırgani'nin hikmeti, İslam hakikatleriyle dolu, ayet ve hadislerin manasından söz edilmemesi gereken manevi bir hazinedir.

Boqırgani'nin hikmetini incelediğimizde, insani vasıfları bünyesinde barındırması, şəriat bilgisini edinmesi, her işin günahını ve sevabını bilmesi ve adaletli olması gerekenlerin yetişen genç nesiller olduğunu anlıyoruz. Onun teşviklerinde, genç neslin kayıtsız ve dikkatsiz hale gelmemesi için, insanların birbirleriyle ilişki sürecindeki eksikliklerin düzeltilmesi, dikkatli olmak, insanları kırmamak, tam da günümüz pedagojisinde kullanabiliriz. BT. Tam da insanların dikkatsizliği yüzünden gençlerimizin yabancı düşüncelerin etkisine girdiğini, manevi dünyalarının boşaldığını gözlemliyoruz. Boqırgani'nin pedagojik görüşleri sayesinde bu dünyada dost olarak yaşamayı öğrenebiliriz.

Günümüz küreselleşmesinde insanların kendilerine çalışması, kitap okuması, manevi ve ahlaki niteliklerini geliştirmesi önemli bir girişimdir. Gençlerin yetiştirilmesinde Bakırgan gibi sanal dünyada vakit geçirmekten, sabahları bilgi almaya çalışarak yaşamaya çalışmaktan, gerçek gözlerle bakmaya geçiş mümkün.

Kirli uyku, uzun gece,

Malınızın zekatını verin, bu gündür.

Kıyamet yaklaşıyor.

Oğullarınıza ve kızlarınıza öğrenme organınızı verin (Yassavi, 2013).

Pedagoji, eğitim ve yetiştirmenin içeriğini inceler. Ulusal sistem, ülkesinin tarihi, gelişimi, dönemselsel değişimleri ve yönetim süreci, eğitim gösterimi, kendi ve yarattığı koşullarla dikkat çekiciydi. Günümüzün sosyal olarak aktif öğrencileri kendi içeceklerini organize etme konusunda güçlü bir istek duyuyorlar. Pedagojik süreçte öğrencilerin manevi ve dünyevi ilgiyi kazanması ve doğru yönlendirilmesi önemlidir. Bu nedenle Süleyman Bakırgani'nin hikmetini öğrenerek ve bunu eğitim ortamında pratiğe uygulayarak manevi bir dünya yaratarak insanlarımızın ahlaki niteliklerini geliştirebiliriz.

Bize bu dünyayı görmemiz için verdi,

Haq, Tamugi'yi korkulacak şekilde yarattı.

Üç ay oruç tuttuk

İtaat edip Uchmokh'un mülkünü alamaz mısın? (Yassavi, 2013).

Hikmetinde insanın kemali için gerekli olan görev, vicdan, vefa, vefa gibi sosyal duyguları, adil bir memur olmayı, insanlar arasında düşmanlık olması gerektiğine inanan bir insan olmayı anlatır.

Süleyman Bakırgani, insanın mümin ve temiz olması, insanlara zarar veren kötü alışkanlıklardan vazgeçmesi ve daima manevi mükemmellik için çabalaması gerektiğini vurguluyor.

Süleyman Bakırgani öğretilerinde insanları hikmete çağırma, nefsi dizginlemeyi, onlara yol göstermeyi ve adil olmayı anlatıyor. Türkistan'da geniş bir alana yayılan ve sevilen eserleri ağırlıklı olarak aşk ve ahlak, din ve tasavvuf konularını konu edinmektedir. Günümüz gençliğinin şehvete köle olmasının önlenmesinde Süleyman Bakırgani'nin öğretilerinin rolü eşsizdir.

Süleyman Bakırgani, kendi döneminde insanları manevi ve ahlaki olgunluk konusunda hayırlı işler yapmaya çağırıyordu. Bugün bile gençlerimizin manevi ve ahlaki niteliklerinin oluşumu pedagojik eğitim sürecinde acil bir sorundur. Bugün doğudaki pek çok gencin aklını meşgul eden, batı ülkelerinin yaşam tarzıdır. Süleyman Bakırgani öğretilerinde insanları bilinçli hareket etmeye, imanlı ve vicdanlı olmaya, bilincin esaretinden kurtulmaya çağırmaktadır.

Süleyman Bakırgani'nin pedagojik görüşlerini incelerken İslam'ın, Şariat'ın ve Tarikat'ın kural-larını kendi bilgisi ile geliştirdi. Süleyman Bakırgani öğretilerinde insanlara dünyadaki acıların dehşetini hatırlatmakta ve kendi dönemindeki insanların sosyal hayattaki eşitsizliğinin, adalet-sizliğinin ve diğer kötülüklerinin sorumlularını eğitmeye çalışmaktadır. İçinde namussuz ve sadakatsiz memurlar, kötülük yapanlar, pislikler, cahil ve eğitimsizler, soyguncular ve soyguncular açığa çıkar.

Halk arasında Bakırgani'nin ağızdan ağza aktarılan ve destan haline gelen hikâyeleri, insan gelişiminde büyük bir eğitici değere sahiptir. "Sobit Qissa"da genç bir adam, suyun kenarında yüzen bir elmayı fark eder ve başıboş elmaya karşı elinde olmadan şehvetini bastıramaz ve onu sudan çıkarıp ısıtır. Genç adam hemen elmanın birinin bahçesinden düştüğünü, izinsiz birinin hakkını yediğini, bunun günah olduğunu düşünür. Bir elmadan bir ısırik alır ve dere boyunca koşarak bir gölete girer. Elma sahibiyile karşı karşıyadır. Ahirette ise kendi cezasını düşünüp başkasının hakkını yediği için günahkar olduğu ve cezaya hazır olduğu yazılır.

Süleyman Bakırgani eserlerinde bu dünyayı cehenneme çevirmemek, nefsin belasına yenik düşmemek, manevi kölelikten kurtulmak, dinin gücünü yüceltmek gerektiğini vurgul Süleyman Bakırgani'nin o dönemde yazdığı tüm düşünce ve bilgiler, onun güncel olaylar ve insanların davranışları hakkındaki fikirlerini ifade ediyor gibi görünür.

Allah şeytanın zehrini kırsın

Gerçeğin anısı beni alıp götürdü.

Ruhumu sohbet alimlerine veriyorum,

Cahil insanlardan sohbet etmeden kaçmak istiyorum.

Boqirgani'nin Atasözleri çalışması esas olarak pand nasiht temel alınarak yazılmıştır. Bu hikmetlerin temel amacı, insanların iyiyi kötünden ayırmasını sağlamaktır. Ayrıca insanın nefsinin kölesi olmaması gerektiğini de vurguluyor. Yani'nin bilgeliğinde ana fikir ölümlü dünyaya inanmamaktır. '

Süleyman Bakırgani, tasavvufun büyük bir şahsiyetidir. Tasavvufun figürleri, ilerici mistikler, çoğu durumda halkın baskı ve zulme karşı mücadelesindeki ideolojik liderler, komutanlar ve generallerdi. Eserlerine yansıyan toplumsal görüşlerde dinî kavramlar, şariat hukuk normları, felsefe ve manevi eğitimle bağlantılı olarak daima birbiriyle uyum içinde gelişmiştir. İnsanlığın gelişim tarihinin bir bölümünde tamamen yeni ve benzersiz eğitim ve öğretim öğretileri yarattılar.

Genç neslin mükemmel bir insan haline gelmesi, hedeflerine ulaşma konusunda özgüven oluşturmaları ve evrensel insani nitelikleri geliştirmesi eğitim sürecinde önemlidir. Bu bakımdan pedagojide ilim adamlarımızın ve düşünürlerimizin nefsinin, manevî olgunluğunun, manevî ve ahlâkî görüşlerinin rolü kıyaslanamaz. Süleyman Bakırgani, mistik bilgiler edinir, tarikatın kural ve uygulamalarını öğrenir. İnsanları doğru yola sokmak ve doğru eğitimi vermek için Ustazi Ahmed Yassavi'den izin aldıktan sonra bile yoksulluk yolunu seçti. Bakırgani hayatı boyunca hiçbir yerde yaşamaz. Tarikat kurallarını yaymak için ülkeyi dolaşarak halkı ve halkı ilimle tebliğ etmiş, aydınlatmış, hükümdarı imana ve dürüstlüğe yönlendirmiş, toplumun kalkınmasına hizmet etmiştir.

Süleyman Bakırgani'nin hikmeti, İslam hakikatleriyle dolu, ayet ve hadislerin manasından dile getirilen manevi bir hazinedir. İnsan manevi olgunluğa ulaşmak istiyorsa ilim öğrenmeli, nefsinin başıboş bırakmamalıdır. Boqirgani'nin bu hikmetlerinden, o dönemde bile insanları ilim öğrenmeye, rızık nimetinden bağış yapmaya, çocuklarına ilim öğrenmeyi öğretmeye teşvik ettiğini anlıyoruz.

Sonuç

Cehalete karşı mücadele eden, özgür düşünen, sorumluluk sahibi, aydın gençler yetiştirmenin ebeveynlerin ve yetişkinlerin sorumluluğunda olduğunu anlayabiliriz. Anne-babaların kendileri bilgidan uzaksa, çoğu durumda çocuklarının yanlış yollara düşmesine neden olabilirler. Her çağda,

her zaman ve her yerde ilim öğrenmek ve çocukların eğitiminde tembellik yapmamak alimler tarafından söylenmiştir. Bakırgani'nin hikmetinde diğer alimler de kişinin dürüst, cömert ve alçakgönüllü olması, insanlara karşı hoşgörülü olması ve ahlak kurallarına uyması gerektiğini vurgulamışlardır.

Ülkemizin geleceği, halkımızın yarınları, ülkemizin dünya camiasındaki itibarı, her şeyden önce gençlerimizin nasıl yetişip hayata girecekleri nasıl bir insan haline geldiklerine bağlıdır. Eğitim süreçleri ve değerleri, modern pedagojide insanlığın gelişiminde ataların mirasının incelenmesinin kullanılmasını gerektirir.

İnsanda nefsin kötülüğü, insanlarla uğraşma sürecinde açgözlülüğe, hırsızlığa, cehalete, bencillığe ve hoş olmayan durumlara neden olur. Bu nedenle gençlerimize şehvet belasına düşmemeleri için nefse hakim olma vasıflarını öğretmeliyiz (Emberganov, Shomuradov, 2015).

Boqyrgani'nin bilgeliğinde ifade edilen Vatan, insan, mükemmellik, inanç, din, hoşgörüsüzlük ve şefkat hakkındaki ahlaki-felsefi fikirler, günümüz gençliğinin eğitiminde değerli değerlerdir. Bakırgani'nin bilgeliği tasavvuf fikirlerini kitlelerin zihnine aşılamaı amaçlamaktadır. Günümüzde özellikle insanlar arasında yetişen genç neslin, saflık, dürüstlük, doğruluk, şefkat, kendi gücü ve çalışkanlığıyla dürüst bir yaşam sürmesi ve insanı içten ve dıştan her bakımdan geliştirmesi, Yüce Allah'a ulaşmak gibi gelişmiş evrensel değerler ifade edilmektedir.

Kaynaklar

1. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 28 Ocak 2022 tarihli "Yeni Özbekistan'ın 2022-2026 Kalkınma Stratejisi Hakkında". Kararname No. PF-60.
2. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 26 Mart 2021 tarih ve PQ-5040 sayılı "Manevi ve eğitimsel işler sistemini temelden iyileştirmeye yönelik tedbirlere ilişkin" Kararı
3. Yassavi, A., Bakırgani, S. (2013). *Atasözleri* (E. Ochilov tarafından hazırlanmıştır).
4. Emberganov, U., Shomuradov, J. (2015). *Süleyman Bogirghani (Hakim Ota)*.
5. Hakkul, I., Rafiddin, S. (1991). *Süleyman Bakırgani. Çılgık Kitabı*. T-yazar.
6. Eshmuhamedova, M.(2020). Сулаймон Бақирғаний, Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, Cilt4, Sayı 2, Gönderim Tarihi: 17 Aralık 2020 / Kabul Tarihi: 20 Aralık 2020.
7. https://science.iedu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/59
8. <https://ziyouz.uz/ozbek-sheriyati/ozbek-mumtoz-sheriyati/sulaymon-boqirgoniy/>

Alındığı tarih: 12.11.2024

İnceleme için gönderildi: 22.11.2024

Onaylanma tarihi: 25.12.2024

Yayınlanma: 28.01.2025